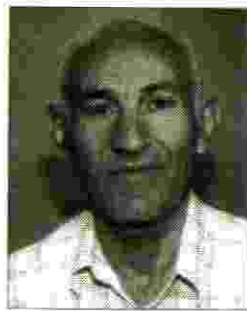

אניב לוי (אנוקוב)

נולד ב-1923 בקווקו, גרוזיה, עלה ארצה ב-1928
התגייס למשמר החופים ב-1942, לפלי"ם ב-1944

ה ע ס נ ה ר י ס י ו

עתלית, עמד מכבי מוצרי, שלימים נפל בפיקוד על השיירות לירושלים, באפריל 1948. בראש הפלוגה הדרומית, מנחל תנינים ועד נחל רובין (שורק) עמד יענקל'ה סלומון, מי שבחורף 1943 פתח ופיקד על הקורס הימי הראשון במסגרת הפלמ"ח, והניח את היסוד לפלי"ם.

מכאן ואילך חלה מהפכה שלמה בבסיס ג'יסר א-זרקה, כמו בבסיסים אחרים של "משמר החופים". נשלחו אלינו מדריכים כמקצועות השדאות: אימון הפרט ואימון כיתה, אימון גופני, טופוגרפיה, דימון רובה וטיפול בכלבי קשר. עברתי בחדרה קורס מיוחד בטיפול ושמירה בכלבי קשר, בהדרכתה של ד"ר מנצל מקרית חיים, כלבנית ידועה של ה"הגנה". מכאן יצאתי לקורס מ"כ של ה"הגנה", שנערך בגבעות זייד. בסיום הקורס חזרתי לבסיס והדרכתו בשדאות ובסיוורים באזור ובגליל.

הים פלט סירה ובה התאמנו בחתירה. המדריך היה נוטר בבסיס, גד היילברון. הוקמה ספריה ונשלחו אלינו מרצים ושחקני תיאטרון. אין ספק שההרגשה הכללית השתפרה. חשוב היה שלקראת פעילות ההעפלה יהיו החופים בשליטתן של יחידות עבריות חוקיות.

אחרי שירות של שנתיים וחצי ב"משמר החופים", אך טבעי הוא שאני מגיע ל"מחלוקה הימית" בקיסריה. לקורס השלישי של מפקדי הסירות. מטרת הקורס, כמו בקורסים הקודמים, היתה להכשיר ימאים לקראת העליה הבלתי ליגאלית, ההעפלה, לכשתתחדש. הקורס כלל בראש ובראשונה אימונים בחתירה בסירות, שיט מפרשים וניווט סירות מוטור בירקון. שלוש סירות עמדו לרשות המתאמנים: "דוב", "רבקה" ו-"תרצה". אחת מהן במוזיאון ההעפלה מתחת לספינת המוזיאון "אף על פי כן", בחיפה. שיעורים בנביגציה - נווטות - להתמצאות בים ביום ובלילה בעזרת מפות ימיות, וכן שיעורים באסטרונומיה, להכרת "צבא השמים", כמו שאמר שמואל: "נהירין לי שבילי הרקיע כשבילי נהרדעא". באימון גופני וג'אוג'יצו "פירקו" לנו את העצמות, וממקל, קצר או ארוך, לא יצאנו נקיים. כן היו אימונים בשימוש באקדה ומטווחים.

במפרץ הקטן בחוף שדות-ים-קיסריה, עגנו שלוש הסירות אותן ראינו לראשונה בריצת הבוקר לפני המסדר. גילוח

העליה לארץ ישראל של אמי, אחי ואנוכי היתה דרך נמל יפו. המשכנו בריליו'אנס (כרכרה) לראשון-לציון, מושבה שאבי הגיע אליה בשנת 1925 כעולה בלתי ליגאלי, והוא היה המעפיל הראשון שהכרתי. המשפחה שלנו עוברת לבנימינה, מושבת הברון רוטשילד לקטיף פרחי היסמין שהאיכרים ואנשי שכונת יעקב גידלו לתעשיית הכושם. אני בוגר שמונה שנות לימוד בבית הספר העממי היסודי במושבה, יוצא לעבודה בענפי החקלאות השונים: בציר ענבים, קטיף שקדים וקילופם, מסיק זיתים, קטיף תפוחי זהב ועבודה בטוריה בפרדסים. חבר ה"הגנה" ביחידת האיתות.

שנת 1942, מלחמת העולם השנייה, אני מתגייס ל"משמר החופים", יחידת נוטרים במסגרת משטרת המנדט. תפקיד היחידה היה לשמור על חוף הים התיכון מפני פלישה, כאשר האיטלקים הצטרפו למלחמה לצד גרמניה.

היתה דרישה של הצבא הבריטי להקים יחידת נוטרים לשמירת חופי הארץ. השלטונות פנו אל הסוכנות היהודית לגייס את הנוטרים. הסוכנות הטילה על מפקדת ה"הגנה" לארגן את הכוח החדש, חלק מהמגוייסיים לא היה מחברי ה"הגנה". הנוטרים הוצבו בתחנות לאורך החוף בין נהריה בצפון ובין בני רובין (נחל שורק) בדרום. על שאר חלקי החוף הופקדו נוטרים ערבים. ניתנה תלבושת נוטרים, והאימון היחיד היה ת"ס (תרגילי סדר) ותס"ח.

כסיסנו היה בתל תנינים (קרוקודילופוליס) ליד שפך נחל תנינים לים התיכון. שם הבסיס היה ג'יסר א-זרקה' על שם הכפר הערבי הסמוך. היינו שלושים נוטרים בשלוש תחנות. האחראי - סרג'נט (סמל) יששכר שדמי חבר שדות-ים. רוב המתגייסים היו חברי קיבוצים, בודדים היו מהמושבות הסמוכות.

ימים וילות של שמירה בתחנות החוף, תנאי שירות קשים, העדר אימונים ראויים לאנשי ביטחון והעדר פעילות תרבותית הביאו לידידה בנכונותם של הנוטרים להמשיך את שירותם ב"משמר החופים". רבים ביקשו להשתחרר.

באפריל 1944 החליט הפיקוד העליון של ה"הגנה" להכפיף את יחידת "משמר החופים" למטה הפלמ"ח. הכוח חולק לשתי פלוגות: בראש הפלוגה הצפונית, מנהריה ועד

יומיים במים הקרים הצורבים של חודשי החורף לא היה מן הדברים הנעימים. לעתים החבר'ה "זיפו" ומרחו את פניהם בקרם "ולוטה", "יעני" (כאילו) התגלחו.

שיעורים ראשונים להכרת "החבלים הצמחיים" - הניילון לא היה אז בארץ. חבלי הסיוול, הפשתן, הכותנה והטיפול בהם. כריכות בקצה החבל כדי למנוע ממנו מהיפתח. קשרים שונים המשמשים להרמה מהירה של המפרשים או לקשירת עוגן. כי קשר הנעשה בהלכה מחזיק היטב, מונע קלקול של החבל ואפשר להתירו בנקל.

סוף-סוף, הליכה אל המפרץ עם המשוטים הארוכים והכבדים. הכרת הסירה וחלקיה: אורך הסירה שנים עשר מטר (12!), שמונה חותרים במשטים, שני תרנים ושלושה מפרשים המורמים עליהם להפלגה בים, בירכתיים הגאי, המחזיק בהגה, ובחרטום צופה המזהיר מפני גוף זר.

החתייה נראתה לחברים מלאכה קלה, מי לא חתר בסירה במועדון הספורט. קל ופשוט. אולם, כאן בסירה הגדולה על שמונת חותריה, ארבעה מימין וארבעה משמאל, נדרשנו למאמץ. יציאה מהמפרץ הקטן, שפתחו צר וסלעים מכאן וסלעים מכאן מאיימים עלינו. ולכן - הצופה: "לפקוח עין", ההגאי, המפקד: "משוטים פרוש". תושבת המשוט בתוך הסירה, רוב הלהב מחוצה לה. "קדימה חתור" - גופם של החותרים מוטה לפנים ובאחת, כשהמשוט במים, מושכים לאחור. התנגדות המים מקדמת את הסירה. "קצב וכולם ביחד, אל תמהרו!". חתירות ועוד חתירות... "יבש" - המשוטים מוצאים מהמים, "דופן שוט" - המשוטים נפרשים לאורך הסירה. דברי ההסבר של המדריך על הים והגלים וזרמי המים שיש להכירם, והסלעים שיש להישמר מהם כי פגיעתם קשה.

שעות אחדות וכפות הידיים מתנפחות, מעלות בועות וק-ש-ה לחתור. אני נזכר בעבודת הטוריה והקלשון. חותרים בגלים גבוהים, יש לכוון את החרטום אל מול הגלים כדי למנוע חדירת מים לתוך הסירה. תרגילי התקרבות אל הסלעים והתרחקות מהם. פעם, ואני מחזיק בהגה ובים גלי, מתקרב אל הסלעים ומתרחק מהם כנדרש, אומר לי חבר, ספק ברצינות ספק בהיתול: "מעשי ידי טובעים בים ואתה אומר שירה!", אנחנו ממשיכים בתרגילי החתייה. היציאה לים הפתוח במשך שעות היתה מלווה, מה לעשות, בהקאות עד "צאת הנשמה", בפי החבר'ה. את הסיפור הבא שמעתי מפי סמק (שמואל ינאי) ששמעו מפי יהואש צידון. החבר'ה יצאו להפלגה של יום. ניגשו אל חנה סנש, שהיתה האקונומית בקיבוץ שדות-ים, לבקש עשר מנות מזון, והיא אומרת להם: "אתן לכם שתי מנות בלבד". - "מדוע?", תוהה יהואש. עונה חנה סנש: "אתה והצופה תאכלו, כל האחרים מקיאים".

ציפייה לשיט המפרשים. חרטום הסירה מול הרוח. מרימים את התורן הגדול, אחריו את הקטן ומחזיקים אותם ברוכסים אל דופן הסירה. מעלים את המפרש האחרון, כדי לשמור

את הסירה אל מול הרוח, אחריו את המפרש העיקרי, ולבסוף - את החלוץ בחרטום (הורדת מפרשים בסדר הפוך). למערכת זו יש להוסיף את חבל המיתר הקשור לכל מפרש, שבעזרתו שולטים במפרש.

"הרם עוגן". "מתח עיקרי" (מפרש). הסירה נדחפת על ידי הרוח. לסירות שלנו מבנה הידרו דינמי משוכלל, כדי להקטין עד כמה שאפשר את החיכוך במים. יוצאים לים הפתוח ב"מפנה" המתאים בהתחשב ברוח. הנביגציה הימית (נווטות) מאפשרת לנו להתמצא בעזרת עצמים בולטים בחוף: בתים, הרים, ובעזרת מצפן. בלילה - בעזרת כוכב הצפון או המגדלור. מודדים את עומק המים (במד עומק) כאשר מתקרבים לסלעים, מודדים את מהירות ההפלגה בעזרת מד מהירות. נשיבת הרוח ביחס למטרה מכתיבה לנו את המפנה בו נפליג (ימני או שמאלי). אם תישוב הרוח מאותו כיוון שאליו ברצוננו להפליג, כלומר ברוח קדמית חדה, יש אפשרות להתקדם, תוך מאמץ, במפנים ("זיגזגים") אל המטרה. כעבור זמן מסויים מחליפים את המפנה וחוזר חלילה מספר פעמים עד המטרה. בשעת ההפלגה אנו מותחים את המפרש בעזרת המיתר הקשור אליו, חייב להיות תיאום מושלם עם שאר המפרשים. אם נמתח את המפרש יתר על המידה יגרום הדבר לסטיית הרוח הצידה וכן ישפיע על הטיה יתירה שלה, ואם נרפה את המפרש יתר על המידה חלק גדול של הרוח יעבור על פני המפרש ולא נשיג את מקסימום היעילות.

באימונים להכשרה המגויסת בחתייה ובהפלגה שעברנו בקיסריה השתתפו הבנים והבנות כאחד. התחלפו בתפקידים השונים בשעת ההפלגה. הייתי המדריך בסירה ואחת הבנות, ימימה שמה, הגיע תורה להחזיק במיתר המפרש העיקרי. אנו מפליגים ברוח צד הנושבת בזוית של 90 מעלות בערך. במצב זה נושבת הרוח על הסירה בדיוק מאמצעיתה, ולכן, כאמור, היא נוטה על צידה. הטיה גדולה מדי עלולה להוריד את דופן הסירה מתחת למים ואפשר שייכנסו מים לתוכה. הסירה עלולה להתהפך. המאמץ והאחריות גדולים, וימימה מחזיקה במיתר בכוח ומבקשת להחליפה, אולם היא חייבת לעמוד ב"מבחן", ועומדת בו. ידיעת המתיחה הנכונה של המפרש נרכשת מתוך נסיון רב.

במעגן הסירות בירקון בתל-אביב התאמנו בהפלגה בלנצ'ים (סירות מנוע). שליטה בהגה במהירויות שונות, גישה אל הרציף או אל סירה, אדם או מצוף.

בין המדריכים בקורס היו: אברהם זכאי, מ"מ המחלקה, מנחם כהן (צ'רצ'יל) וגד לסקר. השתתפו בקורס מי שהיו אחר קום המדינה מפקדי חיל הים: שמואל ינאי (סמק) ויוחאי בן נון.

סיום הקורס בקיסריה, ראשית 1945. נשלחת מחלקת ימאים לנמל חיפה. היו שעלו על ספינות דיג, ואחרים ואני ביניהם, עסקנו בעבודות השונות של פריקה וטעינה באוניות. וכאן

לילה אחד הלכנו למסילת הברזל העוברת ליד מחצבת בנימינה, המטרה היתה לחכות לרכבת משא שאמורה היתה לעבור וממנה יוטלו אלינו ארגזי תחמושת. היה לילה קר, חיכינו זמן רב ואף נטלנו כדורים נגר שינה. הרכבת עברה והבר לא הוטל ממנה.

בנובמבר 1945 נתפסת אוניית המעפילים "ברל בצנלסון" בחוף שפיים. לאחר שמרבית אנשיה ירדו ממנה נתפסו אנשי קורס 5 עם שתיים מסירות הפלי"ם ומספר מעפילים. הם נשלחו ללא משפט למעצר בלטרון. "תנועת המרי" החליטה לפגוע בתחנות המשטרה בגבעת אולגה (על יד חדרה) ובסירנא עלי (על יד הרצליה), מהן אותנו לאוניית המשחית שתפסה את "ברל בצנלסון". יומיים לאחר תפיסת הספינה השתתפנו ביחידה שהבטיחה את אזור הפעולה ובהתקפה על תחנת גבעת אולגה שנפגעה.

על פי החלטת מטה הפלי"ם עברה ההכשרה משרות-ים לשפיים. ההכשרה גדלה במספר חבריה, הצטרפו אליה חברים מהכשרת רמת הכובש.

ב-26.3.1946 עמדה להגיע לתל-אביב ספינת המעפילים "וינגייט". ההורדה נקבעה בחוף תל-אביב, בלב היישוב, כדי להפעיל את המוני העיר שישתתפו בקליטה ובהסתרת המעפילים. ערכנו את כל ההכנות הדרושות אך הספינה נתפסה על ידי הבריטים. הפיזור היה מופתי. נשלחנו שניים-שלושה בקבוצה ללון בבתי התושבים, שקיבלונו בהערכה. ההרגשה והשינה במיטות ובסדינים ריחניים היו נעימים.

ה"שבת השחורה", ב-29 לחודש יוני 1946. לש"י (שירות הידיעות) של ה"הגנה" נודע על קיומה של תכנית ממשלתית לתפוס אנשי מפתח שונים של ה"הגנה", הפלמ"ח והיישוב, לערוך חיפושים ולהחרים נשק. "קול ישראל" שידר את תוכנה המלא של התוכנית. חברי ההכשרה בשפיים עם מפקדיהם נשלחים למושבה רמת השרון. האכסון היה בבתי האיכרים ועברנו במשקים החקלאיים. כעבור שבועיים חזרנו לקיבוץ.

המסע במדבר יהודה

על פי המסורת שהיתה בפלמ"ח ערכנו מסע בן שמונה ימים למדבר יהודה. אפרים בלוך, המכונה "העז", היה מדריך סיורים נודע והוא הוביל אותנו בשבילי המדבר. נזכור שממשלת המנדט הכריזה על המדבר כעל "תחום אסור בטוילים". יצאת למדבר - הנך מנותק מכל העולם. לכן אתה נושא על גבך את כל הציוד הדרוש למשך המסע, לבר ממים כמוכן, בחורף גשום אמורים להימצא מים בגבים הנסיעה באוטובוס עד ראש זוהר (ראש א-זוירה) ממשיכים בהליכה של כ-7 שעות עד רגלי מצדה ממערב, מגיעים כשהרגלים רועדות וקשה לעמוד. שותים ואוכלים בקושי, וישנים. תורנות שמירה בלילה. מתעוררים בעוד הכוכבים נוצצים ודרך הסוללה עולים על מבצר מצדה בעזרת חבלים

התנסינו בתחרות עם הסבלים הוותיקים, יהודים מסלוניקי וערבים שראו את הצעירים החדשים כנחותים. המאמץ היה גדול מאד: לקחת תיבת תפוחי זהב ארוזה, לטלטלה לגובה רב ולהעמידה על התיבה הנכונה. להעמיס על הגב שקי פוטש (אשלג) במשקל של 100 ק"ג, ללכת על לוח צר, לעלות על מדרגות שקים ולהטילם בשורה המתאימה. עבודות פריקה וטעינה של שקי סוכר או שקי קמח. אחר העבודה הזו נראינו מאופרים כמי שעברו במחצבה. באפריל 1945, הוקמה הפלוגה הימית של הפלמ"ח, הפלי"ם. אני נשלח חזרה לקיסריה להדריך מחלקות פלמ"ח שהגיעו מהפלוגות השונות כדי לעבור קורס ימי קצר - שנים עשר יום בלבד. המגמה הזו היא כדי להעסיק את הפלמ"חאים במקצוע אימונים נוסף ולעודדם להצטרף לפלי"ם.

במאי 1945 אני מגיע לקיבוץ נווה-ים בעתלית, כמ"מ וקולט מתגייסים צעירים לפלי"ם. היה זה מחזור של בוגרי בית הספר הימי בחיפה. למחלקה הגיעו גם יחידים מפלוגות הפלמ"ח, ביניהם היה בנימין בוגוסלבסקי שנפל עם חברי מחלקת הל"ה בחושם לעזרת יישובי גוש עציון ב-16.1.48. עובדים במשק ועורכים אימונים ימיים לאורך החוף. משתתפים בכינוס השני של החטיבה במעין חרוז, יולי 1945. הנסיעה לכינוס וחזרה היתה ברכבת העמק הנודעת. בחודשים אוגוסט-ספטמבר 1945 מתחדשת ההעפלה. הספינה הראשונה המגיעה לקיסריה היתה "דלין". נערכים לקראת בואה של הספינה וההתרגשות גדולה. אנו מתורגלים כהלכה: קבוצת המים לקבל את פני הבאים, החותרים בסירות אל הספינה ובחזרה, הגנה היקפית מפני הפתעות. אנשי ה"הגנה" מהיישובים בסביבה נכונים לקחת את המעפילים ליישובים ולהסתירם.

לילה חשוך ובקושי ניתן לראות את הספינה. ניתן האות והסירות יוצאות במהירות אל הספינה וחוזרות. קבוצת המים נושאת על גבה את העולים וליד החוף מעבירים אותם לידיים בטוחות. אל הסירות הריקות מעלים שליחים היוצאים אל מרכזי המעפילים באירופה. הכל נעשה בשקט, רק קולות שכשוך המים של הפלי"מאים בצעדיהם. הכל נעשה כהרף עין. מספר המעפילים בספינה "דלין" היה שלוששים וחמישה. מגיעים מאיטליה, והזרם גובר והולך. ברבע האחרון של שנת 1945 מתגייס לפלי"ם הגרעין הימי של ההכשרה משכונת בודוכוב ותל-אביב. הבסיס נמצא בשדות-ים-קיסריה. מ"מ ההכשרה - בריל. מ"כים - פוזה (חיים פוננסקי, נפל ב-23.4.48 בקרבות נבי סמואל), עזרא ואני. עברנו את האימון הימי, סיורים לאורך החוף בים וביבשה. הגענו בסיוורינו אל הכפרים הערביים ברמות מנשה במזרח. בלילות העברנו כלי קשר וחומרים אחרים לגבעת חיים וגן שמואל. והירות מיוחדת נדרשה במעבר בין מחנות הצבא הבריטיים בסביבות חדרה. כאחד מהם השתמשו בפרו'קטור להארת הסביבה. בתקופה זו היה עוצר דרכים.